

Статут Вялікага ўсходу Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага. 1784 г.

Напачатку 80-х гг. XVIII ст. вольнамулярскі рух на тэрыторыі Рэчы Паспалітай быў вельмі актыўным. На гэта паўплывала як актывізацыя пошукаў шляхоў пераадолення таго сацыяльна-палітычнага крызісу краіны, які абярнуўся падзеламі яе тэрыторыі паміж Расеяй, Прусіяй і Аўстрыяй у 1772 г., так і актыўнае пашырэнне ідэалогіі Асветніцтва. Апошнія прычынілася да паступовага ўзмацнення больш рацыянальнага накірунку ў вольным мулярстве, звязанага з англійскай сістэмай. Уплывы містычна-кансерватыўнага “Строгага нагляду”, пашыранага ў Францыі, Аўстрыі, Італіі, Германіі, Рэчы Паспалітай і Расеі, пасля Вільгельмсбадскага канвента (1782), на якім большасць дэпутатаў выказала сумненне ў верагоднасці тэзіса пра паходжанне “Строгага нагляду” ад Ордэна тампліераў, значна аслабелі.

У лютым 1780 г. на чале ложаў “рацыяналістычнага” накірунку ў Рэчы Паспалітай стаў буйны магнат і вядомы палітык Ігнацы Патонкі, прыхільнік рэфармавання дзяржаўнага і сацыяльна-палітычнага ладу Рэчы Паспалітай у духу Асветніцтва. Дзейнасць І.Патонкага паспрыяла з’яўленню новых варштатаў. У цэнтры пераменаў апынулася ложа “Кацярына пад паўночнай зоркай”, якая пачала адыгрываць ролю Вялікай ложки. У снежні 1781 г. была створаная Вялікая Нацыянальная ложа Вялікага ўсходу Польскага¹, якая была Правінцыяльнай ложай Вялікай ложки Англіі. Аднак І.Патонкі і яго прыхільнікі імкнуліся да поўнай самастойнасці вольных муляраў Рэчы Паспалітай. Гэтае імкненне набыло рэальнасць у лютым 1784 г., калі прадстаўнікі 13 ложаў прынялі Акт аб’яднання і Статут Вялікага ўсходу Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага. Ад Беларусі і Літвы ў Вялікі ўсход увайшлі віленскія ложы “Дасканалая еднасць”, “Руплівы ліцьвін”, “Добры пастыр”, “Храм мудрасці” і гарадзенская ложа “Шчаслівае вызваленне”. Вышэйшая капітула зацвердзіла гэтае рашэнне 4 сакавіка 1784 г.

Вялікім майстрам быў абраны мазавецкі ваявода Андрэй Макраноўскі, а ягонымі намеснікамі – станіславоўскі стараста Францішак Ксаверы Война, Вялікі гетман ВКЛ Міхал Казімір Агінскі і буйны магнат з Валыні князь Міхал Любамірскі. У кіраўніцтве Вялікага ўсходу дамінавала групавая прыхільнікаў караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага.

У чэрвені 1785 г. апошнія прыхільнікі “Строгага нагляду” на польскіх, беларускіх, украінскіх і літоўскіх землях прызналі ўладу Вялікага ўсходу. Такім чынам, Вялікі ўсход Каралеўства Польскага і ВКЛ стаўся адзінай рэгулярнай масонскай арганізацыяй Рэчы Паспалітай².

Акт аб’яднання і Статут Вялікага ўсходу друкуецца на падставе выдання *Akt ogłoszenia i ustawy Wielkiego Wschodu Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Cena a la rustica zł. z R.P.S. 5784.* – [Warszawa, 1784]. – 86 s.

Тэкст публікуецца з нязначнымі скарачэннямі.

¹ Hass L. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej w XVIII i XIX wieku. – Wrocław, 1982. – S. 169-170.

² Ibidem. S. 174.

**Акт абвяшчэння і Статут Вялікага ўсходу
Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага
пад Усходам Варшаўскім дня 26 дванацатага месяца года
ісціннага святла 5783 а звычайнай эры 26 лютага 1784 г.**

Дзеля славы Вялікага Будаўніка сусвету мы, ніжэйпадпісаўшыся Упаўнаважаныя справядлівых і дасканалых жожаў – Кацярыны пад паўночнай зоркай пад Усходам Варшаўскім; Дасканалай аднасці пад Усходам Віленскім; Раўнавагі ўвенчанай пад Усходам Пазнаньскім; Дасканалай таямніцы пад Усходам Дубенскім; Святыні Ізіс, Тарчы Паўночнай, Багіні Элеўзіс пад Усходам Варшаўскім; Руцлівага ліцьвіна, Добрага пастыра, Храма мудрасці пад Усходам Віленскім; Шчаслівага вызвалення пад Усходам Гарадзенскім; Белага арла і Школы мудрасці пад Усходам Пазнаньскім – свядома вырашылі:

маючы дастаковую колькасць для заснавання Вялікага Нацыянальнага ўсходу шляхам з'яднання нашых Упаўнаважаных і адпаведна вольнамулярскім Законам ва ўсёй іх паўнаце, з улікам таго, што край вельмі зацікаўлены, каб кожная асобная супольнасць падпарадкоўвалася Нацыянальнай уладзе, і, што інтарэсы Таварыства таксама, як і інтарэсы краю, патрабуюць непасрэднай улады над жожамі, мы, ніжэйпадпісаўшыся, маючы паўнамоцтвы ад нашых братоў, і надзелены адпаведнымі дакументамі, якія захоўваюцца ў архівах Таварыства, абвясцілі і абвясчаем дадзены сход вольных муляраў Упаўнаважаных вышэйназваных жожаў і тых, што пазней будуць створаныя Вялікім Нацыянальным усходам, якому надаем паўнамоцтвы, правы і загадваем, каб ён існаваў як сталы прадстаўнік і найвышэйшая ўлада Таварыства ў Каралеўстве Польскім і Вялікім Княстве Літоўскім.

Артыкул I. Заканадаўчае права

Хочам і пастанаўляем: наш сход з гэтага часу і назаўсёды з'яўляецца сродкам адзінства муляраў у нашым краю, сумай імкненняў асобных жожаў, майстэрняй або мейсцам, дзе іх выяўленыя і выказаныя патрэбы будуць улічаныя і ператворацца ва ўсеагульнае імкненне, якое тым самым стане законам, абвешчаным і да ведама сапраўдных жожаў даведзеным.

Ніякі новы закон і нікая перамена для згаданага сходу Вялікага ўсходу не будзе ўведзеная пакуль практ змяненняў не будзе абмеркаваны ў Варшаве нашымі Вялікімі афіцэрамі, а адтуль перададзены нашым упаўнаважаным Дэпутатам дзеля перадачы асобным жогам, якія павінны яго абмеркаваць і даць сваім Упаўнаважаным адпаведныя інструкцыі на бліжэйшы сход Вялікага ўсходу. А калі б здарылася, што некаторыя жога альбо праз маруднасць, альбо па іншай прычыне спазніліся з разглядам практу і з паведамленнем Упаўнаважаным пра сваё рашэнне; а з іншага боку, калі б узнікшая затрымка

несла шкоду Таварыству, стрымліваючы дзейнасць заканадаўчай улады, пастанаўляем: што дадзены праект, калі ён быў перасланы ложам або перададзены іх Упаўнаважаным за шэсць тыдняў да агульнага Сходу Вялікага ўсходу, а Упаўнаважаны за гэты час не атрымалі адпаведных інструкцый ад ложаў, то маўчанне апошніх будзе азначаць, што ложа цалкам давярае свайму Упаўнаважанаму і даручае яму прыняцце рашэння адпаведна ягонаму сумленню і розуму.

Артыкул 2. Выканаўчае права

Хочам і пастанаўляем: сход Вялікага ўсходу мае не толькі права прымаць законы, абавязковыя для ўсіх рэгулярных ложаў Каралеўства і Вялікага Княства, але таксама мае права іх ажыццяўлення і выкарыстання дзеля гэтага ўсіх дазволеных сродкаў.

Артыкул 3. Права заснавання і прыняцця ложаў

Хочам і пастанаўляем: аніводная ложа, заснаваная па рашэнню нашых чатырох Шатландскіх ложаў, не будзе лічыцца рэгулярнай, калі яе Дыплом, пацверджаны Урачыстым актам, не будзе запісаны ў архіў Вялікага ўсходу на працягу трох месяцаў ад даты яго надання. Таму ж Вялікаму ўсходу надаем права прымаць у супольнасць ужо існуючыя ложа, якія захочуць далучыцца да Вялікага ўсходу, і права выключачь з сапраўднага вольнамулярства кожную ложу або кожнага яе сябра за ўчынак, здзейснены супраць Таварыства.

Артыкул 4. Права суда

Хочам і пастанаўляем: Вялікі ўсход з'яўляецца судом *ultima Instantiae* у справах пра парушэнне правоў і пастановаў паміж сябрамі ложаў, паміж сябрам і ложай, таксама паміж самымі жогамі. Толькі ён мае канчатковае права тлумачэння законаў, бо з'яўляецца іх стваральнікам.

Артыкул 5. Права перамоваў

Хочам і пастанаўляем: толькі Вялікі Нацыянальны ўсход можа весці перамовы з замежнымі Усходамі, заключыць з імі саюзы і падпісаць дагаворы як агульныя, там і спецыяльныя; не прызнаючы законнымі ніводны з аналагічных дагавораў, падпісаны адной з нашых ложаў з замежнай ложай без ведання і пасрэдніцтва Вялікага ўсходу. Аднак пакідаем нашым жогам права вядзення сяброўскай і братэрскай карэспандэнцыі з іншымі жогамі, як у крае, так і за яго межамі.

Артыкул 6. Права ўтварэння Варштатаў

Каб Вялікі ўсход мог эфектыўна карыстацца тымі правамі і той уладай, якой мы яго надзялілі, хочам і пастанаўляем: Вялікі ўсход мае права ўтвараць Дэпартаменты і Варштаты альбо Палаты з ліку сваіх сяброў дзеля ажыццяўлення ўласных інтарэсаў; утвараць часовыя альбо пастаянныя камісіі; нарэш-

це, мае найвышэйшую ўладу як заканадаўчую, так і выканаўчую і судовую, таксама права весці перамовы з замежнымі Усходамі ў той форме або тымі сродкамі, якія будзе лічыць аптымальнымі і прыстойнымі дзеля ажыццяўлення сваіх мэтаў.

Артыкул 7. Межы яго ўлады

Вялікі ўсход не мае права ўмешвацца ў справы Найвышэйшай капітулы, да якой *exclusive* належыць Містычнае і Духоўнае кіраванне Таварыствам.

<...>

Артыкул 9. Упаўнаважаныя дэпутаты

Упаўнаважаныя дэпутаты ложаў Каралеўства і Вялікага Княства з'яўляюцца паўнапраўнымі і актыўнымі сябрамі Вялікага ўсходу. Іх воля вызначае большасцю галасоў агульную волю і закон.

Упаўнаважаныя абіраюцца большасцю галасоў кожнай ложки напярэдадні 1 сакавіка тэрмінам на адзін год. Кожны муляр, сябра рэгулярнай ложки можа быць абраным Упаўнаважаным дэпутатам пры ўмове, што з'яўляецца Майстрам і абязуецца ўдзельнічаць у сходах Вялікага ўсходу.

<...> Кожны Упаўнаважаны ў Вялікім усходзе дае наступную прысягу:

“Я N. у прысутнасці Вялікага Будаўніка сусвету абяцаю, што буду працавіта і рупліва адстойваць інтарэсы справядлівай і дасканалай ложки, якія яна мне даверыла; што я буду ва ўсім звяртацца да інструкцый, якія атрымаў; што буду іх саблюдаць *ad litteram* у кожным выпадку, дзе гэта будзе мажліва, і захаваю іх сэнс, калі непрадбачаныя абставіны зрабяць іх недастатковымі. Няхай мне дапамажа ў гэтым Бог”.

Абавязкі Упаўнаважаных дэпутатаў наступныя:

1. Знаёміць Вялікі ўсход з воляй і пажаданнямі сваёй ложки ў справах, па якіх будуць атрыманы інструкцыі;

2. У непрадбачаных справах альбо, калі ложа надзяляе дэпутата поўным даверам, выказваць меркаванне, якое павінна адпавядаць намерам Таварыства, інтарэсам сваёй ложки і агульнаму духу інструкцый.

3. Уся карэспандэнцыя паміж Вялікім усходам і ложай будзе весціся праз яе прадстаўніка. Ён абавязаны паведамляць сваю ложу пра ўсе выпадкі, якія яе і ўсё Таварыства датычаць. Ён абавязаны адпраўляць у ложу агульны ліст пасля кожнага сходу Вялікага ўсходу, каб паведаміць пра яго працу; з іншага боку ён павінен ад імя сваёй ложки штогод перад 1 сакавіка перадаць у Вялікі ўсход апісанне сваёй ложки, адпаведна схемы, якая будзе распрацаваная.

4. Калі б у яго ложки ўзнікла нейкая складаная праблема, якую немагчыма было б вырашыць у ложы і прыйшлося знаёміць з ёй і чакаць рашэння Вялікага ўсходу, то Упаўнаважаны павінен прадаставіць інфармацыю і бараніць пазіцыю, якая перамагла ў ложы.

<...>

Артыкул 10. Вялікія кіраўнікі

Праца Вялікага ўсходу будзе ажыццяўляцца і кантралявацца наступнымі Вялікімі кіраўнікамі

1. Найвыдатнейшы і Наймагутнейшы Вялікі майстар
2. Найслаўнейшы Намеснік Вялікага майстра ў Вялікапольскай правінцыі
3. Найслаўнейшы Намеснік Вялікага майстра ў Літоўскай правінцыі
4. Найслаўнейшы Намеснік Вялікага майстра ў Малапольскай правінцыі
5. Прывялебны Першы Вялікі дазорац
6. Прывялебны Другі Вялікі дазорац
7. Найпаважнейшы Вялікі прамоўца
8. Найпаважнейшы Прамоўца
9. Найпаважнейшы Вялікі сакратар
10. Найпаважнейшы Сакратар
11. Найпаважнейшы Вялікі скарбнік
12. Найпаважнейшы Вялікі Майстар абрадаў
13. Найпаважнейшы Майстар абрадаў
14. Найпаважнейшы Вялікі судзя
15. Найпаважнейшы Вялікі ялмужнік
16. Найпаважнейшы Вялікі захавальнік пячаткі
17. Найпаважнейшы Вялікі архівіст
18. Найпаважнейшы Вялікі мечнік
19. Найпаважнейшы Вялікі будаўнічы рахмістр
20. Найпаважнейшы Вялікі сцюрт
21. Найпаважнейшы Гасцёўнік
22. Найпаважнейшы Сцюрт

Артыкул 11. Пра Вялікага майстра

Вялікі майстар – гэта галава Таварыства; ягоны тытул – Найвыдатнейшы і Наймагутнейшы. Штогод будзе абірацца ў Вялікім усходзе пад час свята святаго Яна большасцю тайных рысак ад лічбы дасканалых муляраў, адзначаных высокімі тытуламі, нараджэннем, годнасцю, а таксама вядомых сваімі цывільнымі і вайсковымі пасадамі.

Яго пацвярджэнне можа адбывацца столькі, колькі ён будзе падабацца Таварыству; аднак як і пацвярджэнне, так і элекцыя адбываецца пры дапамозе тайных рысак шляхам, апісаным у раздзеле пра элекцыі.

Вялікі майстар з'яўляецца Прэзідэнтам Вялікага ўсходу, а таксама Дэпартаменту і Варштатаў, створаных дзеля дасягнення акрэсленых мэтаў.

Майстар кафедры кожнай рэгулярнай ложы будзе адкрываць яе пасаджэнні наступным спосабам: У імя Вялікага Будаўніка сусвету і пад кіраўніцтвам Найвыдатнейшага і Наймагутнейшага Вялікага майстра N. адкрываю і г.д., і г.д., і г.д.

Асоба Вялікага майстра з'яўляецца святой, а калі хто-небудзь прынізіць яго годнасць або адмовіць у паслухмянстве, будзе адразу аддадзены пад суд па ініцыятыве Вялікага прамоўцы.

Усе акты Вялікага ўсходу і Варштатаў Вялікіх кіраўнікоў будуць пачынацца наступным чынам: У імя Вялікага Будаўніка сусвету і пад кіраўніцтвам Найвыдатнейшага і Наймагутнейшага Вялікага майстра N. адкрываю і г.д., і г.д., і г.д.

Калі Вялікі майстар непасрэдна кіруе працай, то ягонага подпісу і подпісу Вялікага сакратара дастаткова для законнасці кожнага акта; пры адсутнасці Вялікага майстра падпісваць павінен той, хто трымаў малаток, і два Вялікія дзорцы.

Вялікі майстар прадастаўляе слова на ўсіх сходах, на якіх трымае малаток, але таксама мае права ўдарам малатка ўстанавіць маўчанне, калі хто-небудзь будзе злоўжываць правам выступу.

Вялікі майстар нікому не можа адмовіць у праве на выступ па адной тэме; толькі ад яго залежыць прадастаўленне паўторнай мажлівасці выступу.

Калі нейкая прапанова адпаведным спосабам будзе выдвінута, павінен адразу прыступіць да яе разгляду і паставіць на галасаванне. Адмова яе разгляду можа быць апраўдана толькі тым, што Вялікі майстар палічыў неабходным закрыццё ложы альбо адзін з сяброў Вялікага ўсходу дамовіцца пра спецыяльны разгляд справы (дэліберацыю), усе абставіны якой Вялікія кіраўнікі не маюць права рабіць таямнічай апроч тых пытанняў, якія належаць толькі да іх кампетэнцыі. Дэліберацыя пры разглядзе пэўнай праблемы мажлівая толькі аднойчы.

Прызначае на пасады Прамоўцы і Сакратара, Майстра абрадаў, Гасцёўніка і Сцюрта, а таксама Намеснікаў неабраных кіраўнікоў.

Будзе прызначаць склад усіх часовых камісій, дэпутацый і г.д., якія будуць зацверджаныя рашэннем Вялікага ўсходу.

Можа змякчыць пакаранне, накладзенае Вялікім усходам на ложу або на муляра.

Можа дадаваць гады дзеля атрымання новых мулярскіх ступеняў.

Будзе склікаць надзвычайны сход Вялікага ўсходу.

Будзе мець права прыпыняць *Activitaten* аднаго з кіраўнікоў Вялікага ўсходу аж да бліжэйшага сходу, на якім павінен распавесці пра прычыны яго пакарання. Аднак не можа ўжываць гэтага права ў дачыненні да Упаўнаважаных дэпутатаў, якія маюць прывілеі і могуць быць асуджаныя толькі на Надзвычайным сходзе Вялікага ўсходу.

Не будзе мець права прызначэння сябра на месца nepřысутнага Упаўнаважанага прадстаўніка ложы, які сам <...> мае права прызначаць свайго Намесніка. Ніводны Упаўнаважаны прадстаўнік і ніводны кіраўнік падчас звычайных сходаў Вялікага ўсходу не маюць права аддаляцца, не папярэдзіў-

У калоне Паўднёвай

1. Кацярына пад паўночнай зоркай
2. Раўнавага ўвенчаная
3. Святыня Ізіс
4. Багіня Элеўзіс
5. Добры пастыр
6. Шчаслівае вызваленне

У калоне Паўночнай

1. Дасканалая еднасць
2. Дасканалая таямніца
3. Тарча паўночная
4. Руплівы ліцьвін
5. Храм мудрасці
6. Белы арол
7. Школа мудрасці

Ніхто з прысутных, якія б ступені ён не меў, не можа сядзець у двух калонах.

Тыя, хто не мае высокіх ступеняў, будуць сядзець у другім шэрагу.

Два Вялікія дзорцы павінны займаць свае звычайныя месцы.

Ход працы Вялікага ўсходу будзе адбывацца паводле інструкцый, якімі павінна кіравацца кожная рэгулярная ложа.

<...>

Артыкул 39. Пра галасы

Найвыдатнейшы і Наймагутнейшы Вялікі майстар будзе мець 2 галасы, як у нарадах, так і падчас выбараў. Гэта датычыць таксама таго, хто замяшчае Вялікага майстра па прычыне ягонай адсутнасці.

Кожны Упаўнаважаны дэпутат ложы будзе мець толькі адзін голас ва ўсіх працах Вялікага ўсходу.

У заканадаўчых працах кіраўнікі Вялікага ўсходу будуць мець толькі *Vocem consultivam*, затое ў судзе і падчас выбараў – *decisivam*.

Кожны сябра Вялікага ўсходу мае права ўголос выказаць сваё меркаванне з указаннем матываў, а калі гэтага не жадае, то можа падняць руку, што азначае згоду, або трымаць яе апушчанай уніз, што азначае нязгоду. Калі адзін з сяброў Вялікага ўсходу дамовіцца, каб прапанова *per Vota Secreta* прымалася, то Вялікі майстар абавязаны падтрымаць яго, загадаць раздаць кожнаму правадзейнаму сябру па аднаму шару беламу і аднаму шару чорнаму. Белы шар заўсёды будзе азначаць *affirmative*, а чорны – *negative*.

<...>

Артыкул 40. Варштат Вялікіх кіраўнікоў

Мы, Упаўнаважаныя дэпутаты рэгулярных ложаў, палічыўшы, што не найлепшым варыянтам з'яўляецца сітуацыя, калі заканадаўчая арганізацыя павінна сачыць таксама за ажыццяўленнем законаў, і што для кожнага ўрада, кіраванне якога грунтуецца на разумных пачатках, з'яўляецца нормай, што вышэйшая ўлада саступае і перадае частку сваіх паўнамоцтваў магістратурам або ніжэйшым сходам, захоўваючы за сабой права іх кантролю і ўтрымання ў пэўных межах. З гэтай нагоды хочам і пастанаўляем наступнае:

Артыкул 43. Судовае права

Варштат Вялікіх кіраўнікоў у вышэйазначанай колькасці будзе мець права суда ад нашага імя *ultimanie* па ўсіх справах, якія знаходзяцца ў нашай кампетэнцыі і па якіх Вялікі ўсход павінен вынесці прысуд *ultima instantiae*, з наступным, аднак, папярэджаннем: гэты Варштат не мае права разглядаць справы *in primo instantia*, якія маюць дачыненне да Упаўнаважаных дэпутатаў. Прысуд, які будзе вынесены супраць іх, не будзе мець моцы, пакуль не будзе пацверджаны на Надзвычайным сходзе Вялікага ўсходу.

Кожны прысуд названага Варштату, які вядзе да адлучэння ложки або муляра ад Таварыства, не будзе выконвацца да прыняцця Дэкрэту *confirmationis* Вялікага ўсходу.

За выключэннем гэтых асобных выпадкаў усе прысуды Варштата нашых Вялікіх кіраўнікоў будуць безапеляцыйныя і павінны быць рэалізаваныя.

Артыкул 44. Права заснавання і прыняцця ложаў

Азначанаму Варштату перадаем права ад нашага імя выдаваць Канстытуцыі ложаў, заснаваным нашымі шатландскімі ложамі, а таксама прымаць у нашу супольнасць і ўдасканальваць ужо існуючыя ложа.

Артыкул 45. Права тлумачэння

Азначанаму Варштату даем права і загадваем ад нашага імя тлумачыць законы і весці карэспандэнцыю з замежнымі Усходамі дзеля найвялікшага добра Таварыства.

Артыкул 46. Права кантролявання рэгулярных ложаў

Азначанаму Варштату даручаем пільны кантроль над усімі рэгулярнымі ложамі і вядзення карэспандэнцыі ад нашага імя <...>

Артыкул 50. Добрая арганізацыя і парадак працы

Хочам, каб Варштат нашых Вялікіх кіраўнікоў меў права і магчымасці выкарыстання ўсяго таго, што будзе спрыяць добрай арганізацыі працы <...>

Азначаны Варштат будзе збірацца як мінімум 1 раз у тыдзень пад кіраўніцтвам першага ў чарзе прысутнага [Вялікага майстра]. Калі будзе прысутнічаць 7 кіраўнікоў, сход будзе поўным, а ягоныя рашэнні законнымі.

Сакратар Вялікага ўсходу будзе захоўваць будаўнічую кнігу яго працаў, а канцэлярыя будзе размяшчацца ў пакоях, якія спалучаныя з ложкай.

Усе прысуды, лісты і рашэнні гэтага Варштату будуць падпісвацца, завярцацца пячаткай і афармляцца таксама як і рашэнні Вялікага ўсходу, ад імя і ўлады якога ён і будзе дзейнічаць.

Упаўнаважаныя дэпутаты ложаў могуць прысутнічаць на працах Варштату *cum voce consultiva*.

На кожным звычайным сходзе Вялікага ўсходу Вялікі прамоўца ад імя Варштату робіць справаздачу пра яго працу ў мінулым квартале, а кожны Упаўнаважаны мае права ўдзельнічаць у абмеркаванні і выказаць сваё незадавальненне.

Калі будзе такая патрэба і Упаўнаважаныя гэтага паждаюць, будзе праведзена тайнае галасаванне па пытанню прыняць або не прыняць рашэнні Варштату.

Кожнае рашэнне Варштату можа быць адменена рашэннем Вялікага ўсходу, але пакуль Вялікі ўсход у законным парадку не адменіць гэтага рашэння, яно мае моц закона.

Хочам, нарэшце, каб пры кожных абставінах, якія не закранаюць заканадаўчую ўладу і не агавораныя вышэйазначанымі ўмовамі, Варштат нашых Вялікіх кіраўнікоў меў магчымасць дзейнічаць дзеля найвышэйшага добра нашага Таварыства, як агульна, так і ў кожным канкрэтным выпадку такім жа спосабам і з тымі самымі правамі, як быццам бы мы самі дзейнічалі і пры-малі рашэнне.

Нададзеныя паўнамоцтвы будуць дзейнічаць да таго моманту, пакуль мы не прымем рашэння іх пераглядзець.

Артыкул 51. Уладкаванне Вялікага ўсходу

Вялікі ўсход з'яўляецца сходам Упаўнаважаных ложаў і менавіта да іх належыць абавязак знайсці сродкі на яго ўтрыманне на ўзроўні годным такому прадстаўніцтву і найвышэйшай уладзе Таварыства. Аднак тыя ложи, якія бяруць на сябе гэты абавязак, атрымліваюць права самастойна прызначаць памеры складак, бо лепш за іншых ведаюць рэальны стан. Пры гэтым яны могуць загадаць сваім Упаўнаважаным, каб тыя атрымлівалі ад Варштату Вялікіх кіраўнікоў справаздачы пра звычайныя і непазбежныя выдаткі на патрэбы Вялікага Нацыянальнага ўсходу, якія забяспечваюцца ложкамі. А калі ложи атрымаюць адпаведную рэзалюцыю, якая не пазней, чым праз 6 тыдняў пасля абвяшчэння дадзенай Канстытуцыі павінна быць прынятая, яны абавязаныя без адтэрміноўкі перадаць вызначаную для іх квоту праз Упаўнаважаных Вялікаму скарбніку Вялікага ўсходу, бо ў іншым выпадку ложи будуць пазбаўленыя *Activitatis* у Вялікім сходзе сваіх Упаўнаважаных дэпутатаў.

Артыкул 52. Пра Правінцыяльныя ложы

Хочам, каб права часовага кіравання і заснавання жожаў, як і раней, належала слаўнай Мацярынскай ложы шатландскай “Кацярыне пад паўночнай зоркай” і іншым жолам шатландскім яе дачкам, якія з гэтага моманту і назаўсёды будуць насіць тытул Правінцыяльных жожаў і мець правы і паўнамоцтвы, належныя гэтаму тытулу. Загадаем адным і другім карыстацца азначанымі правамі дзеля найвышэйшага добра Таварыства ў мясцовасцях і землях, якія для іх вызначаныя.

Прывялебнай ложы Правінцыяльнай “Дасканалая еднасць на ўсходзе Віленскім” – ва ўсёй Літоўскай правінцыі.

Прывялебнай ложы Правінцыяльнай “Раўнавагі ўвенчанай на ўсходзе Пазнаньскім” – у землях і ваяводствах Пазнаньскім, Калішскім, Гнезненскім, Серадскім, Лэнчыцкім і Вскоўскім.

Прывялебнай ложы Правінцыяльнай “Дасканалая таямніца на ўсходзе Дубенскім” – у землях і ваяводствах Вальнскім, Падольскім, Браслаўскім і Кіеўскім.

Слаўнай Мацярынскай ложы шатландскай “Кацярына пад зоркай паўночнай на ўсходзе Варшаўскім” – ва ўсіх землях і краях, якія знаходзяцца пад польскім панаваннем і дакладна не акрэсліваюцца, а таксама ў краях і правінцыях, якія ляжаць за межамі.

Вызначаным Прывялебным жожаў Правінцыяльных пад пагрозай страты сваіх прэрагатываў загадаем дакладна выконваць інструкцыі Найвышэйшай капітулы, якія ім былі або будуць высланыя са Слаўнай ложы “Кацярына пад зоркай паўночнай”, і якія датычаць спосабу, формы і ўмоваў заснавання новых жожаў і арганізацыі іх працы.

Хочам і пастанаўляем: Слаўная Мацярынская жожа, а таксама Правінцыяльныя жожаы маюць права кантроля і паляпшэння працы тых жожаў, якія яны засноўваюць, да таго моманту, пакуль мы не прыемем іншага рашэння.

<...>

Зацверджана на агульным сходзе, скліканым адпаведна праву і з’яднаным вузлом братэрства пад геаметрычным пунктам, вядомым ад ісцінных муляраў у Вялікім усходзе Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага ў месцы, асвячоным, уладкаваным і моцным, дзе пануе роўнасць, мір і згода. Дня, месяца і года вышэйпазначанага.

(подпісы)

(L.S.)

Пацвярджэнне Найвышэйшай капітулы

На Усходзе Варшаўскім дня 19 дванацатага месяца г.і.с. 5783 альбо агульнай эры 19 лютага 1784 г.

Дзеля славы і ад імя Вялікага Будаўніка сусвету.

Мы, сябры Найвышэйшай капітулы сабраліся адпаведна праву пад малатком магістральным.

Дадзеныя рашэнні Вялікага Нацыянальнага ўсходу пасля іх уважлівага разгляду ў частцы духоўнай, якая належыць да нашай улады, знаходзім дасканальна адпавядаючымі містычным правілам Таварыства і рэкамендуем дакладна выконваць.

Дадзена Слаўнай капітулай дня, месяца і года вышэйпазначанага.
(подпісы)

Мы, ніжэйпадпісаўшыся абвясчаем і пацвярджаем, што дадзены збор права быў урачыста прачытаны і апублікаваны ў рэгулярным сходзе Вялікага Нацыянальнага ўсходу пасярод радасці і апладысmentaў дасканалых муляраў Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага.

У пацвярджэнне гэтага дадзенае абвясчэнне падпісваем.

На Усходзе Варшаўскім дня 4 першага месяца г.і.с. 5784, а звычайнага 4 сакавіка 1784 г.

(подпісы)

Адпаведнасць арыгіналу пацвярджаю К.Брадзінскі В. В. Сакратар

*Падрыхтоўка да друку, пераклад і каментар
Алеся Смаленчука*